

**МОНГОЛ ДАХЬ ЕВРОП СУДЛАЛЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ БА ТУЛГАМДАЖ
БУЙ АСУУДЛЫН СУДАЛГАА**

Г.Золзаяа

ОТИС, Олон улсын харилцаа, Сэтгүүл зүйн тэнхимийн эрхлэгч

Б.Одгэрэл

Доктор, профессор

ОТИС-ийн Эрдэм шинжилгээ, Судалгаа эрхэлсэн дэд захирал,

Б.Галиндэв

Доктор, Профессор, ОТИС-ийн багш

С.Одхүү

Доктор, Профессор, ОТИС-ийн багш,

Н.Хосбаяр

Доктор, ОТИС-ийн Гадаад харилцааны албаны дарга,

***Keywords:** European Union, International politics, European Study, Program, Curriculum*

Монгол Улс газарзүйн өвөрмөц, геополитикийн чухал байрлалтай болохынхоо хувьд Европын Холбооны анхаарал, ашиг сонирхлыг татаж байдаг төдийгүй ардчиллын үзэл санаа, үнэт зүйлсийг баримталдаг тул Европын Холбоо нь Монгол Улстай харилцаагаа эерэгээр бодитой идэвхжүүлэх хандлагатай байдаг. (Ц.Лхам, 2020) 2011 онд батлагдсан “Монгол Улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлал”-д АНУ, Япон, Европын Холбоо гэх мэт өрнө, дорнын улс, холбоотой “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын хүрээнд түншлэлийн харилцаа, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн хөгжүүлэхээр анх удаа бодлогын түвшинд заажээ. 2017 оны хоёрдугаар сарын 15-нд “Европын холбоо, гишүүн орнууд, Монгол Улсын хооронд Түншлэл, хамтын ажиллагааны хэлэлцээр”-ийг дүгнэж Европын Зөвлөлөөс гаргасан шийдвэрийг үндэслэн Европын Парламент тогтоолын төслийг баталсан юм. Энэ чухал баримт бичигт : Монгол Улс Европын Холбооны хувьд Ази дахь “үнэ цэнэтэй түнш” мөн бөгөөд геополитикийн давтагдашгүй байршилтай хэмээн онцлон тэмдэглэсэн нь ойлголцол, итгэлцэлийг улам нэмэгдүүлэн болно. Мөн “Европын холбоо, АНУ, Япон, БНСУ, Энэтхэг улсыг оролцуулсан Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого, Орос, Хятадтай тогтоосон стратегийн түншлэл, Монгол, Орос, Хятад болон Монгол, Япон, АНУ-ын хооронд гурван талт байнгын өндөр түвшний уулзалтыг анхааралдаа авч...”, тогтоолын “Бүс нутаг, дэлхий нийтийн сорилт ба хамтын ажиллагаа” гэсэн хэсгийн 50 дугаар зүйлд: “Европын холбоог оролцуулсан Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын үзэл баримтлал, нөлөө бүхий стратегийн түнш, шууд хөрш Орос, Хятадтай тогтоосон бүтээлч, үр дүнтэй тэнцвэртэй харилцааг онцлон тэмдэглэж байна” гэжээ. (Д.Уламбаяр, 2019)

Монгол Улс Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллага /ЕАБХАБ/-д 2012 онд элссэн, 2006 онд Хельсинкид болсон Ази, Европын дээд түвшний уулзалт буюу АСЕМ-ын төр, засгийн тэргүүн нарын бага хурлын үеэр манай улс АСЕМ-ын гишүүн болсон гэх мэт харилцаа, хамтын ажиллагааны хувьд талууд ач холбогдол өгдөг. Европын Холбооны Ази дахь бодлого тогтмол өөрчлөгддөг боловч үйл ажиллагааны гол үнэт зүйлсийн нэг болох ардчилал, хүний эрхийг дээдлэх

зарчмын хүрээнд манай улс Ази дахь хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх боломжтой улсуудын нэг юм. Нөгөө талаар Монгол улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал дахь Гуравдагч хөршийн бодлогын хүрээнд Европын Холбоо нь тодорхой байр суурь эзэлдэг.

Нэг. Хэдийгээр өөр тивд байдаг ч Монгол Улсын түнш Европын холбоотой харилцаа, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн бэхжүүлэх нь монголчуудын хувьд чухал гэж үзнэ. Монгол Улс газарзүйн өвөрмөц, геополитикийн чухал байрлалтай болохынхоо хувьд Европын Холбооны анхаарал, ашиг сонирхлыг татаж байдаг төдийгүй ардчиллын үзэл санаа, үнэт зүйлсийг баримталдаг тул Европын Холбоо нь Монгол Улстай харилцаа, хамтын ажиллагаагаа боломжтой бүх салбар, хүрээ, чиглэлээр өргөжүүлэх хандлагатай болохыг Олон улсын харилцаа, Олон улсын эрх зүйн чиглэлээр суралцаж буй бакалаврын түвшний оюутнуудын ойлголт, төсөөлөл, судлаач эрдэмтдийн үзэлд тулгуурлан тодруулахыг хичээсэн болно.

Монгол дахь Европ судлалын өнөөгийн байдал хийгээд Европын холбооны олон талт бодлого, үйл ажиллагаа, тулгамдаж буй асуудлыг харьцуулан судалж, санал гаргах, дүгнэлт өгөх зорилгын хүрээнд манай баг дараах судалгааг хийж гүйцэтгэсэн. Үүнд:

1. Монгол Улсад хэрэгжүүлж буй Олон улсын харилцааны хөтөлбөрүүд дэх Европ судлалын хичээлийн агуулгад хийсэн дүн шинжилгээ,
2. Монгол улсад Улс төр судлал, Олон улсын харилцаа, Олон улсын эрх зүйгээр суралцаж буй бакалаврын түвшний оюутнуудын Европ судлалын хичээлийн талаарх ойлголт, төсөөлөлийг тодруулах анкет судалгаа,
3. Европ судлалын чиглэлээр судалгаа хийдэг эрдэмтэн, судлаач, багш, экспертүүдээс ганцаарчилсан ярилцлага авах, Европын Холбоо, түүний бодлого, үйл ажиллагааны талаар судлаачдын үзэл бодол, байр суурийг харьцуулан дүгнэх чанарын судалгаа зэрэг болно.

Европын Холбоо, түүний бодлого, үйл ажиллагааны талаар судлаачдын үзэл бодол, байр суурийг харьцуулан дүгнэх чанарын судалгааны хүрээнд энэ чиглэлийн судлаачидтай ганцаарчилсан ярилцлага хийсэн бөгөөд тус холбооны бодлого, үйл ажиллагаа, өнөөгийн байдал, учирч буй хүндрэл бэрхшээл, хөгжлийн цаашдын хандлагын талаар судлаачидын үзэл бодол, байр суурийг тодруулахыг зорьсон болно.

Европын холбооноос Ази руу чиглэсэн зорилго, бодлогын чиг хандлага юу вэ?, Цаашид ямар бодлого голлох төлөвтэй байна вэ? асуултын хүрээнд судлаачдын дийлэнх нь боловсрол, шинжлэх ухаан, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх бодлогыг уг холбооноос Азийн улс орнууд руу явуулж байгаа талаар байр суурь нэгтэй байв. Хэдийгээр Ази нь өргөн уудам газар нутаг томоохон зах зээл, улс төрийн өөр өөр тогтолцоо, дэглэмтэй улс орнууд оршдог боловч эдийн засгийн хамтын ажиллагааны хувьд Европын сонирхол, анхаарлыг татаж байна гэж дүгнэж байв.

Монгол улс руу чиглэсэн тус холбооны бодлогын хувьд судлаачид Монгол Улс руу чиглэсэн бодлогыг 1992 оноос Европын Холбоотой дипломат харилцаа тогтоож, 1994 онд “TACIS”¹ хөтөлбөрт манай улс анх хамрагдсанаар Европтой өргөн хэмжээнд харилцах эхлэл тавигдсан гэж үзэж болно. Учир нь эдгээр хөтөлбөрүүдийн гол утга санаа бол ардчилал, хүний эрхийг дээдлэх үзэл санаа, үнэт зүйлсийг түгээн дэлгэрүүлэхэд оршдог. Энэ утгаараа Монгол Улсыг Европын Холбооныхон өндрөөр үнэлдэг. “TACIS” хөтөлбөрийн хүрээнд хүний нөөц, байгууллагын чадавхийг

¹ ТТУХН-т Үзүүлэх Техникийн Тусалцааны Хөтөлбөр

бэхжүүлэх, жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих, үйлдвэрлэл, дэд бүтцийг хөгжүүлэх, шилжилтийн үеийн нийгэм, эдийн засгийн сөрөг үр дагаврыг бууруулахад чиглэсэн үйл ажиллагаа явуулж байсан талаар экспертүүд онцолж байв.

“...Европын Холбооны Шинэ Азийн бодлогын үзэл баримтлал Ази, Номхон далайн бүс нутгийн эдийн засгийн хөгжилд идэвхитэй хариу өгөх шаардлага байгааг тодорхой харуулж байгаа юм. Зүүн Хойд, Зүүн Өмнөд, Төв Ази гэсэн бүтэцтэй Европын Холбооны Азийн бодлого нь дурьдсан бүс нутгийн хөгжлийн үйл явцтай нийцэж байхын зэрэгцээ тодорхой улс орон, тухайн нөхцөл байдал бүрийн шаардлагад тохирч харилцан адилгүйгээр тодорхойлогдоно гээд Европын интеграцчилалын хүрээнд Атлантын болон Их 8-ын түншүүдтэйгээ нэгдсэн байр суурь баримтлана гэжээ. “Зүүн Хойд Азийн Япон, БНСУ, Монгол нь ардчилсан улсууд бөгөөд Орос, Хятадын дунд геополитикийн “онцгой”, чухал байрлалтай ардчилсан Монгол Улсын бие даасан гадаад бодлого явуулахад нь дэмжлэг үзүүлнэ” гэж онцлон зааж байсан

Монголын тал ЕХ-той харилцахдаа ямар чиг баримжаанд тулгуурлан хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх талаар судалгаанд оролцсон экспертүүд тус Холбооны гол үнэт зүйл, тогтсон зарчим болох ардчилал, хүний эрхийг онцолж байв. Учир нь манай улс нь Ази тив дэх цөөн ардчилсан засаглалтай улсуудын нэг юм. Нөгөөтэйгүүр Евро стандарт буюу Холбооноос хамтын ажиллагааны аль ч салбарт стандартыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой бодлого баримтлах нь чухал болох талаар дурдсан. Монгол Улс, ЕХ аль салбарт хамтран ажиллах нь харилцан ашигтай байх талаар зарим судлаачид өмнө дурдсан үнэт зүйлс хийгээд соёлын хамтын ажиллагааг онцолж байсан бол тодорхой судлаачид хөнгөн үйлдвэрлэл, худалдаа болон боловсролын салбарыг дурдаж байв.

Боловсрол, Шинжлэх Ухааны салбар дахь харилцаа, хамтын ажиллагаа хэр далайцтай байгаа талаар судлаачид өөр өөрсдийн байр суурийг илэрхийлж байсан бөгөөд Монголын зүгээс шаардлагатай алхамуудыг хийх талаар онцолж байв. Тухайлбал судалгаанд оролцогчид “ТАСИС-ын TEMPUS-ийн дээд боловсролын салбарын өөрчлөлт, шинэчлэлтийн чиглэлээр 20-иод төсөлд тусламж дэмжлэг үзүүлж амжилттай хэрэгжсэн.

Европын Холбооны боловсролын тогтолцоонд ИДС-ууд аналитик шинжилгээ хийх асуудал оюутнуудад тулхүү орж байгаа юм. Тэр нь нэг талаараа юуг илэрхийлээд байна гэвэл аливаа зүйлд үнэн дүгнэлт хийдэг. Тэрнийхээ үр өгөөжийг улс орныхоо хөгжил дэвшил ба тухайн улс орныхоо нийгмийн амьдралд оруулах хөрөнгө оруулалт гэдэг үүднээсээ авч үздэг юм байна лээ. Дээрээс нь өндөр чанартай, нарийн стандарт мөрдсөн боловсрол эзэмшсэн хүмүүс аливаа үйл ажиллагаа, ажлын байран дээр эсвэл ажиллаж байгаа бусад нөхцөл байдалдаа тэр соёл, стандартыг төлөвшүүлээд байгаа юм.

Эдгээр төсөл нь боловсролын байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалтыг сайжруулах, ЕХ-ны дээд боловсролын байгууллагуудыг Монгол Улс дахь түншүүдтэй харилцаа, хамтын ажиллагаа өрнүүлэхэд дэмжлэг үзүүлсэн. 2002-2006 оны Ерөнхий хөтөлбөр нь ялангуяа эрдэм шинжилгээний тогтвортой байдал, зохистой шийдэлд хүрэх үүднээс боловсрол, эрүүл мэнд, байгаль орчин зэрэг судалгааны хоёр талын ашиг сонирхлыг тодорхойлох асуудлыг хамарч байсан зэрэг асуудлыг онцолж бидний зүгээс идэвхи санаачилгаа дээшлүүлэхийг анхааруулсан санааг тэмдэглэж байв

Мэдээж, худалдаа, хөрөнгө оруулалт, албан ёсны хөгжлийн тусламж хамгийн гол чиглэл болов уу. Монголын тал ЕХ-ноос бидэнд олгосон GSP+ийг бүрэн дүүрэн ашиглаж чадахгүй байна. МҮХАҮТ энэ чиглэлийн үйл ажиллагаа учир дутагдалтай байна гэж хэлж болохоор байдаг. GSP+ийн чиглэлд гурвалсан болон дөрвөлсөн бизнесийн шинэ моделийг угсрах явдал байгаа болов уу. Европын стандартыг нутагшуулах төслийн хүрээнд 6 мянга гаруй стандарт батлагдсан. Үүнийг цаашид үргэлжсүүлэх шаардлагатай.

ЕХ-нд тулгарч буй хүндрэл, бэрхшээлийн талаар ерөнхийлөн дүгнэвэл нэгдүгээрт улс төрийн зарим байр суурийн асуудал, хоёрдугаарт дүрвэгсдийн асуудал болж байна. Европын холбооны хууль тогтоогчид, үүсгэн байгуулагчид, шинжээч судлаачид нь интеграцчилалын чиг хандлага зорилгыг ерөнхийд нь тогтоосон ч хүндрэл бэрхшээлүүд тулгарсаар байна. Интеграцчилал олон асуудалтай тулгарч холбооны гишүүд улсуудын зүгээс ч Европын холбоог татан буулгах талаар санал гарч байна. Дэлхийн улс төр, олон улсын харилцаанд олон янзын үзэл санаа оршиж байгаа нэгдэн нийлж, хүндрэл бэрхшээлүүдийг даван гарч буй энэхүү онцлог бүс нутгийг бид анхаарч авч үзэх шаардлагатайг судалгааны үр дүн тодруулж байна.

Хоёр. Эдүгээ манай улсад Олон улсын харилцааны хөтөлбөр хэрэгжүүлж буй арав гаруй их, дээд сургууль байгаагаас бид МУИС, ОУСДС, МИУ, ХУИС, Отгонтэнгэр Их Сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийг харьцуулж, зорилго, агуулга, судлах цаг, Европ судлалын хичээл тусгагдсан байдлыг судалсан болно. Ингэхдээ Европын холбоо, улс төр, олон улсын хамтын ажиллагааны хүрээг тухайн хичээлийн агуулгад чухалчилсан болно.

ОУХ-ны хөтөлбөр хэрэгжүүлэгч их, дээд сургуулиудын албан ёсны сайтаас тухайн хөтөлбөрийн зорилгыг харьцуулан авч үзэхэд дараах нийтлэг болон ойролцоо байдал ажиглагдаж байна. Үүнд: 1. Олон улсын бодлого, улс төр, эдийн засгийн үйл явцыг ойлгох, дүн шинжилгээ хийх чадвартай, 2. Гадаад хэлний өндөр мэдлэгтэй, 3. Шинжлэх ухааны судалгааны арга зүйг эзэмшсэн, Дипломат алба, олон улсын бодлого, үйл ажиллагаанд шаардлагатай мэдлэг, стандартыг эзэмшсэн чадварлаг, мэргэшсэн боловсон хүчин бэлтгэхэд тус хөтөлбөрүүдийн зорилго чиглэгдэж байна.

Хүснэгт №1

Европ судлалын хичээл хөтөлбөрүүдэд тусгагдсан байдал

Хөтөлбөр хэрэгжүүлэгч сургууль	Европ судлалын хичээл тусгагдсан байдал	
	/Европын холбоо, улс төр, олон улсын хамтын ажиллагааны хүрээ/	Кредит
МУИС	Байхгүй	-
ХУИС	Байхгүй	-
Отгонтэнгэр Их Сургууль	Байхгүй	-
МИУ	Байхгүй	-
ОУСДС	Герман судлал	2 кр

Дээрх таван их, дээд сургуулиас ОУСДС-ийн Олон улсын харилцааны хөтөлбөрт Европын тухайлсан нэг улсаар буюу “Герман судлал” гэсэн хичээл байна. Бусад сургуулийн хувьд энэ чиглэлийн агуулгыг Бүс нутаг судлалын хичээлийн хүрээнд ойлголт өгдөг байна. Сүүлийн жилүүдэд Ази судлал, ялангуяа тус хөтөлбөрт Зүүн хойд Ази судлалын хичээлүүд нэмэгдэж байгаа боловч олон улсын харилцааны гол тоглогч улсуудын бүс нутаг болох Европын холбоо, тэдгээрийн гадаад бодлого, улс төрийн үйл явцын хичээлүүд хумигдаж, уг мэргэжлээр төгсөгчид Европ судлал, Европын холбооны талаар ойлголт төсөөлөл, мэргэжлийн мэдлэг багатай байна. Энэ талаар ахмад дипломатчид, экспертүүдтэй ганцаарчилсан ярилцлага хийхэд Монгол Улсад Европын холбооны байнгын Элчин сайдын яамыг байгуулахад онцгой үүрэг гүйцэтгэсэн Тэргүүн шадар, ахмад дипломатч, Доктор ScD, профессор Г.Төмөрчулуун “... Гадаад харилцааны яамны Европын газрын мэргэжилтнүүд Европ судлал, Европын холбооны талаар гүнзгий мэдлэгтэй байх ёстой. Манай улс дотооддоо олон улсын харилцааны мэргэжилтнүүдээ бэлтгэдэг байх нь олон давуу талтай ч мэргэшүүлэх чиглэлд энэ салбар орхигдож байна” гэдгийг онцолж байв. Иймд Гадаад харилцааны яамны Европын газар, Европ-Монголын харилцааны албанд ажиллах хүсэл сонирхолтой уг хөтөлбөрөөр суралцан төгсөгч нь Европын орнуудыг сонгон гүнзгийрүүлэн судлах, Европын Холбоотой харилцан ойголцох, хамтран ажиллах мэргэжлийн хүмүүс бэлтгэх хэрэгцээ, шаардлага байсаар байна.

Гурав. Олон улсын харилцааны мэргэжилд европ судлал /Европын холбоо, улс төр, олон улсын хамтын ажиллагааны хүрээ/, европын улс орнуудын харилцааны хичээл нь хөтөлбөрийн хүрээнд заавал судлагдвал зохих хичээлийн нэг мөн билээ. Орчин үеийн олон улсын харилцааны түүх, улс төр, эдийн засгийн харилцааны гол судлагдахуун төдийгүй олон улсын харилцаанд бодлого тодорхойлохуйц томоохон улс орнуудаас гадна өөрийн тоглолтын хүрээнд үүрэг гүйцэтгэдэг улс орнууд энэ бүс нутагт оршдог. Олон улсын харилцааны чиглэлээр мэргэжил эзэмшүүлдэг гадаадын их сургуулиудын хөтөлбөрийн түүвэрлэсэн судалгаанд Солонгос, Япон, Хятад, Пакистан, Азербайжан, Турк, Австрали, Испани, Португали, Их Британийн их сургуулиуд дахь тус мэргэжлийн хүрээнд хөтөлбөрт шинжилгээ хийв.

Хүснэгт №4. ИДС-иудад Европ судлал чиглэлийн хичээлүүд хөтөлбөр оруулсан байдал

Их сургууль	Хичээлийн нэр	Хичээлийн кредит	Хичээлийн төлөв
Ёнсей Их Сургууль	Европын улс төр	3 кр	Заавал судлах
Кёотогийн Их Сургууль	Европын улс төр	2 кр	Сонгон судлах
Шаньдун Их Сургууль	Европын улс төр, олон улсын харилцаа	2 кр	Заавал судлах
Пакистаны Их Сургуулиуд	Бүсчилэн оруулсан	2 кр	Сонгон судлах
Азербайжаны Их Сургууль	Европ судлал	1,5 кр	Сонгон судлах
Австралийн Их Сургууль	- Орчин үеийн Европ, - Европын холбоо:Түүх, улс	3 кр 2 кр	Сонгон судлах

	төр, Харьцуулсан Европын улс төр		Сонгон судлах
IE (Instituto de Empresa) Их Сургууль	Европын Холбоо	3 кр	Заавал судлах
			Заавал судлах
Коймбрагийн Их Сургууль		6 кр	
	- Европын байгууллагууд		Заавал судлах
	- Европын холбооны улс төрийн систем	4 кр	
	- Европын эдийн засаг		Сонгон судлах
	- Европын нийгмийн бодлого	6 кр	Сонгон судлах
Лийдсийн Их Сургууль	- Дэлхийн бодлого зүй дахь Европын байр суурь	6 кр	Сонгон судлах
		4 кр	Сонгон судлах
	- Европын холбооны бодлого, улс төр	2 кр	Заавал судлах
Москвлагийн Их Сургууль	- Дэлхийн бодлого ба Европын холбоо	2 кр	Сонгон судлах
	- Европ болон Ази судлал	3 кр	Заавал судлах
	- ОХУ, Европын Холбооны харилцаа	2 кр	Сонгон судлах

Үүнээс үзэхэд Солонгосын Ёнсей их сургуульд Олон улсын харилцааны бакалаврын сургалтын хүрээнд “Европын улс төр” хичээлийг 3 кредит мэргэжлийн сонгох хичээлийн хөтөлбөрөөр хэрэгжүүлдэг ² байхад Японы Киотогийн Их сургуулийн нээлттэй сургалтын хөтөлбөрт “европын улс төр” ³ хичээлийг 2 кредит цагийн хүрээнд европын улс орнуудын бодлогыг төр болон нийгмийн харилцаанд үндэслэн харьцуулан судлах, европын улсуудын эргэн тойрон дахь улс төрийн харилцааны өөрчлөлт хэрхэн явагдаж буйг судлах зорилготойгоор заадаг байна. Харин Хятадын Шаньдун их сургуулийн Олон улсын улс төр, нийтийн удирдлагын сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөрт “Европын улс төр олон

² http://politics.yonsei.ac.kr/pagegenerater.asp?catalogid=politics&language=en&pagecode=en_gradu01
(Ёнсэй Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

³ https://ocw.kyoto-u.ac.jp/en/syllabus/?act=detail&syllabus_id=g_gov_1255&year=2021
(Кёотогийн Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

улсын харилцаа” хичээлийг заавал сонгон үзэх хичээлд багтаан судлан үздэг байна. Түүнчлэн Пакистан улсын дээд боловсролын хорооноос 2018 онд Олон улсын харилцааны чиглэлээр зэрэг дээшлүүлэх болон мэргэжил эзэмшүүлэх их дээд сургуулиудын нэгдсэн хөтөлбөрийг баталжээ. Үүнд үндсэн хөтөлбөрийн заавал сонгон судлах болон мэргэжлийн сонгох хичээлд европ судлал, европын улс төр болон харилцааны хичээл тусгагдаагүй боловч сонгох боломжит 3 кредитийн хичээлд бүс нутаг судлалын хүрээнд европ судлалыг 3 бүсчлэн багтаажээ⁴.

Мөн Азербайжаны Аялал жуулчлал, менежментийн их сургуулийн Олон улсын харилцааны хөтөлбөр нь Европ судлал хичээлийг 1.5 кредит цагаар европын улс орнуудын улс төр, засаглал, түүх, соёл болон олон улсын дахь европын эдийн засгийн байр суурийг судлан таниулах зорилготойгоор хөтөлбөрт тусгасан байна. Дээрх сургуулиудын хөтөлбөрт европ судлал, европын улс төр хичээл тусгагдсан байдлаас үзэхэд Хятад, Солонгос, Японы сонгон авсан их сургуулиудад европ судлал нь мэргэжлийн болон заавал сонгон судлах хичээлд багтаан үздэг байхад Пакистан болон Азербайжанаас бидний сонгосон их сургуулиудад европ судлалын хөтөлбөрийг бага кредитээр болон сонгож боломжит хичээлд багтаан судалдаг байна. Австралийн Үндэсний Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөрийн сонгон судлах хичээлүүдэд Орчин үеийн Европ, Европын холбоо:Түүх, улс төр, Харьцуулсан Европын улс төр⁵ зэрэг хичээлийг энэ чиглэлээр мэргэших, ирээдүйд Европ судлалаар ажиллах хүсэлтэй оюутнууд сонгон судлах боломжтой байна. Испанийн IE (Instituto de Empresa) Их Сургуулийн Олон улсын харилцаагаар⁶ суралцагч оюутнууд Европын холбоо 3 кр хичээлийг заавал судалдаг бол Португалийн Гадаад харилцааны тэргүүлэх их сургуулийн нэг болох Коймбрагийн их сургуулийн⁷ оюутнууд европын холбоо, улс төр, гадаад бодлогын талаар 24 кредит заавал болон сонгон байдлаар судлах боломжтой байна. Харин Их Британы Лийдсийн Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны хөтөлбөрт Европын холбооны бодлого, улс төр хичээлийг заавал судлахаас гадна Дэлхийн бодлого ба Европын холбоо хичээлийг сонгон судлах боломжтой.⁸ МГИМО буюу Москвагийн Олон улсын харилцааны дээд сургуулийн тус хөтөлбөрөөр суралцагч “Европ болон Ази судлал” 3 кредит, “ОХУ, Европын Холбооны харилцаа” 2 кредитийн хичээлийг үздэг байна. Түүврийн аргаар гадаадын 10 их сургуулиудын олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр⁹ дахь Европ судлалын хичээл тусгагдсан эсэхийг судлахад сургуулиуд бүгд хөтөлбөртөө уг агуулгыг тусгай хичээл болгон заадаг байна. Энэ нь олон улсын харилцааны гол тоглогчдын нэг Европын холбоо, Европ судлалын агуулгыг чухалчлах нь эдгээр мэргэжлийн түгээмэл зорилго болж байгааг илэрхийлж байна.

Дөрөв. Европ судлал хичээлийн талаар ИДС-ын оюутнуудаас авсан анкетын судалгааны дүн

⁴<https://www.hec.gov.pk/english/services/universities/RevisedCurricula/Documents/2017-2018/CURRICULUM%20OF%20INTERNATIONAL%20RELATION.pdf>

(Пакистаны Их Сургуулиудын Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

⁵ <https://programsandcourses.anu.edu.au/program/bir> (Австралийн Их Сургуулийн Олон улсын бакалаврын хөтөлбөр)

⁶ <https://www.ie.edu/university/studies/academic-programs/bachelor-international-relations/courses/#program-menu> (IE Их сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

⁷ https://apps.uc.pt/courses/EN/programme/846/2021-2022?id_branch=12211#branch-12211

(Коймбрагийн Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

⁸<https://www.bachelorstudies.com/BA-International-Relations/United-Kingdom/University-of-Leeds-Faculty-of-Social-Sciences/> (Лийдсийн Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны хөтөлбөр)

⁹ <https://sgia.mgimo.ru/programs/BA-MGIMO/Curriculum-BA-MGIMO> (Москвагийн Олон улсын харилцааны дээд сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

Судалгаанд Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж буй төрийн болон хувийн хэвшлийн 8 ИДС-ийн Олон улсын харилцаа, Улс төр судлал, Олон улсын эрх зүй чиглэлээр суралцаж буй 300 оюутныг хамруулсан болно. Тус судалгааг Монгол улсад Улс төр судлал, Олон улсын харилцаа, Олон улсын эрх зүйгээр суралцаж буй бакалаврын түвшний оюутнуудын Европ судлалын хичээлийн талаарх ойлголт, төсөөлөлийг тодруулах зорилгоор явуулсан бөгөөд судалгаанд оюутнуудыг хамруулахдаа хүйс болон суралцдаг курсийн тэнцвэртэй төлөөлөх байдлыг хангахыг зорьсон бөгөөд бакалаврын өдрийн ангийн 19-21 насны оюутнууд хамрагдсан болно. Судалгааны хамрагдсан оюутнуудын 53.2 хувь нь эмэгтэй, 46,8 хувь нь эрэгтэй байв. Нийт оролцогчдын 45.2 хувь нь 1-2 курс/түвшний , 54.8 хувь нь 3-4 түвшний оюутнууд байв. Судалгааг монгол улсад олон улсын харилцаа чиглэлээр сургалтын үйл ажиллагаа явуулж буй их дээд сургуулийн оюутнуудыг хамруулсан болно. Үүнээс МУИС 33.22%-г эзэлж байгаа бол 16.94% нь Хүмүүнлэгийн ухааны их сургуулийн оюутнууд байв. Бусад их сургуулийн оролцогчид 7-8% эзэлж байгаа нь хөтөлбөрөөр суралцагчидтай харьцуулбал зохистой түүвэр болсон гэж үзэж байна.

График №1. Судалгаанд оролцсон ИДС-ийн эзлэх хувийн жин

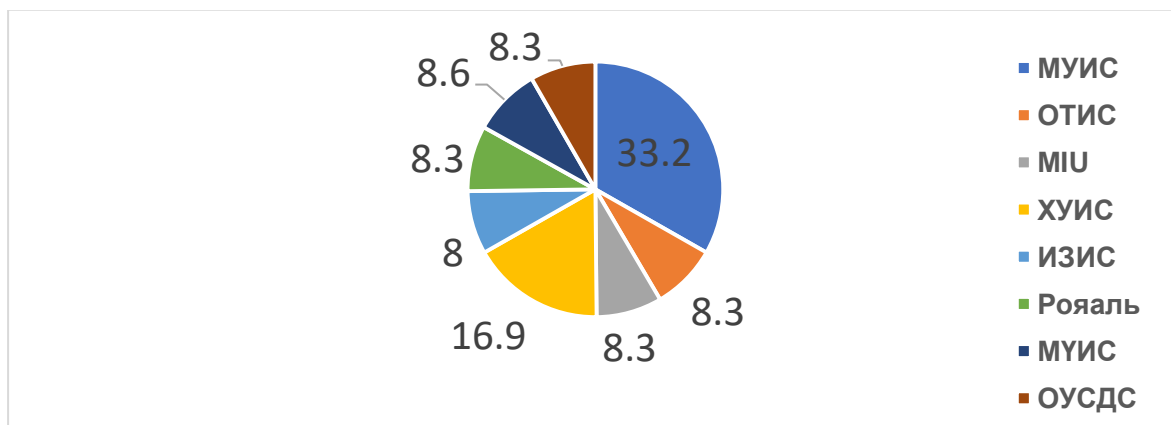
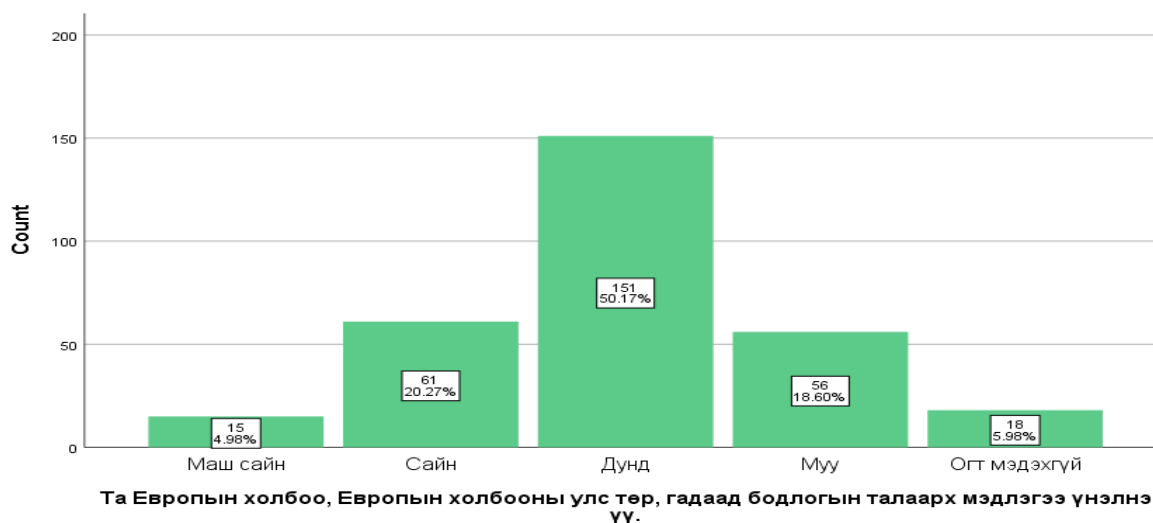

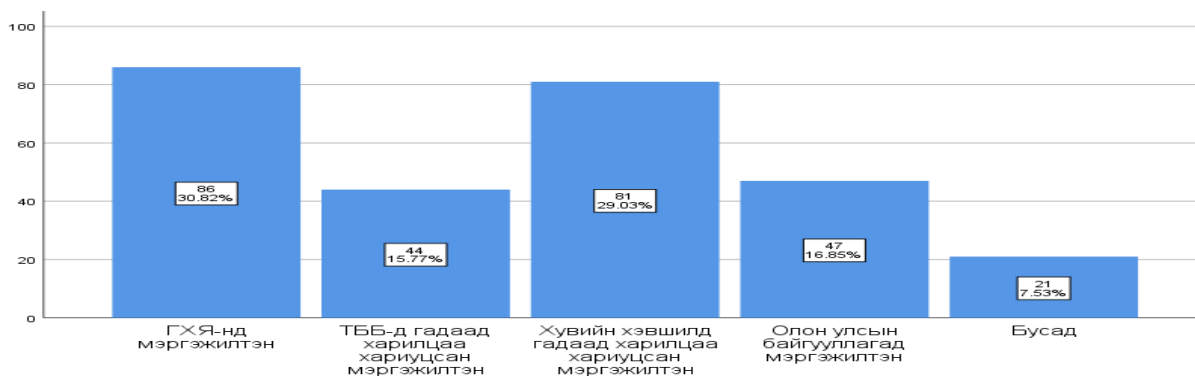
График №2. “Та Европын холбоо, Европын холбооны улс төр, гадаад бодлогын талаарх мэдлэгээ үнэлнэ үү”

“Та Европын холбоо, Европын холбооны улс төр, гадаад бодлогын талаарх мэдлэгээ үнэлнэ үү” гэсэн асуулгад нийт судалгаанд хамрагдагсдын 4.9% нь “Маш сайн”, 20,2% нь “Сайн” гэсэн үнэлгээ өгсөн нь нийлээд 1\4%-ийг эзэлж байна. Харин тэн хагас-50.1% буюу 151 оролцогч “Дунд”, үлдсэн 24.5% нь “Муу”, “Огт мэдэхгүй” гэсэн хариултыг өгсөн нь анхаарал, сонирхол татсан болно. Үүнээс харахад Европын холбоо болоод Европын холбооны улс төр, гадаад бодлогын талаарх хичээлийн цагийг нэмж, оюутнуудын мэдлэгийг сайжруулах шаардлагатай гэж дүгнэж болох юм. Оролцогчдын суралцаж мэргэжлээр авч үзвэл олон улсын харилцаа хөтөлбөрийн 41 оюутан буюу 22.1% нь “маш сайн” болон “сайн” үнэлгээ, 50.8% буюу 94 оюутан “дунд”, 27% буюу 50 оюутан “муу” гэсэн хариултыг өгсөн бол улс төр судлал хөтөлбөрөөр суралцдаг судалгаанд оролцсон 75 оюутны 24% буюу 18 оюутан “маш сайн” болон “сайн” гэж дүгнэсэн, 56% буюу 42 оюутан “дунд”, 20% нь оюутан энэ талаарх мэдлэг муу гэсэн хариултыг өгчээ. Олон улсын эрх зүй хөтөлбөрөөр суралцагч 41 оюутны 41.4% нь “маш сайн” болон “сайн” үнэлгээ, 36% оюутан “дунд”, уг хөтөлбөрийн судалгаанд оролцогчдын 20% нь “муу” хэмээн өөрсдийн мэдлэгийг тус тус үнэлжээ.

“Та Европын холбоо, түүнтэй адилтгах хичээлийг судалж байсан уу?” гэсэн асуулгад нийт судалгаанд хамрагдагсдын 29.53% буюу 88 оролцогч “цөөн” гэсэн хариултыг өгсөн бол 22.48% буюу 67 оролцогч “огт судалж байгаагүй” гэсэн хариулт өгчээ. Үүнээс дүгнэвэл Европын холбоо, түүнтэй адилтгах мэдлэгийг нэг хичээл болон тухайлсан хичээлүүдээр хүргэж байгаа нь Европ судлалаар мэргэшин төгсөх боломж хумигдмал байгааг харуулж байна.

График №5. “Таны мэргэшиж буй чиглэл, төгсөөд сонирхож буй ажлын байр юу вэ?”

“Таны мэргэшиж буй чиглэл, төгсөөд сонирхож буй ажлын байр юу вэ?” гэсэн асуулгад 30.82% буюу 86 оролцогч ГХЯ-нд мэргэжилтэн болно гэсэн хариултыг өгсөн бол 29.03% буюу 81 оролцогч хувийн хэвшилд гадаад харилцаа хариуцсан мэргэжилтэн гэсэн хариулт өгчээ. Мөн ТББ-д гадаад харилцаа хариуцсан мэргэжилтэн гэсэн сонголтыг 15.77%, Олон улсын байгууллагад мэргэжилтэн 16.85%, Бусад гэдэгт 7.53% саналаа өгчээ. Олон улсын байгууллагад мэргэжилтэн болно гэдэг итгэл үнэмшилтэй оюутан 1\5 хүрэхгүй байгаа нь бас анхаарахгүй байж болохгүй дүр зураг ажиглагдав.

“Хэрвээ Европын холбооны тухай, холбогдолтой хичээл танд санал болговол та сонирхон судлах уу?” гэсэн асуулгад 41.53% буюу 125 оролцогч сонирхож судална гэсэн бол 28.90% буюу 87 оролцогч шаардлагатай бол судална гэсэн хариулт өгчээ. Үлдсэн 11.63% мэдэхгүй, сонирхдоггүй тул судлахгүй 4.98%, маш сонирхож судална 12.92% байна. Үүнээс дүгнэж үзвэл Европын холбооны тухай болон

үүнтэй холбогдолтой хичээлийг оюутнуудыг судлах сонирхол их байгааг харгалзан сургалтын хөтөлбөрт энэ чиглэлийн хичээлүүдийг нэмж тусгах шаардлагатай нь харагдаж байна.

“Монгол улс ба Европын холбооны улсуудын хамтын ажиллагааны ач холбогдлыг та хэрхэн үнэлдэг вэ?” гэсэн асуулгад 36.88% буюу 111 оролцогч дунд гэсэн үнэлгээг өгсөн бол маш бага 7.31%, маш их 6.31% гэсэн үнэлгээг тус тус өгчээ. Үүнээс дүгнэж үзвэл Монгол улс ба Европын холбооны харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай мэдээ, мэдээллийг олон нийтэд түгээх, сурталчлах, сургалт явуулах шаардлагатай байна.

“Таны бодлоор Европын холбооны улс төр, гадаад бодлого, эдийн засгийн талаар ойлголт, мэдлэгтэй байхын ач холбогдол юу вэ?, Мөн Таны суралцаж буй мэргэжилд ЕХ-ны улсуудын улс төр, хамтын ажиллагааны тухай мэдлэг тодорхой хичээл шаардлагатай гэж үзэж байна уу?” гэсэн асуулгад тухайн суралцаж буй мэргэжилд нь маш чухал шаардлагатай болон шаардлагатай гэж үзсэн оролцогчид Европын холбооны улс төр, гадаад бодлого, эдийн засгийн талаар ойлголт, мэдлэгтэй байхын ач холбогдлыг өндрөөр үнэлсэн байгаа бол суралцаж буй мэргэжилтэй холбоотойгоор “Мэдэхгүй”, “Шаардлагагүй” гэсэн хариулт өгсөн оролцогчид Европын холбооны улс төр, гадаад бодлого, эдийн засгийн талаар ойлголт, мэдлэгтэй байхын ач холбогдлыг дунд болон багаар үнэлсэн байна. Улс орнуудын хөгжил, харилцаа, хамтын ажиллагаа бие биеэс ихээхэн хамааралтай болсон даяаршсан ертөнцөд амьдарч буй залуу үе ингэж явцуурч, ялгавартай хандаж болохгүй гэсэн гаргалгаа хийхэд хүргэж байна.

“Европын холбооноос хамгийн сайн мэддэг, нөлөө бүхий улс төрч хэн бэ?” гэсэн асуулгад “Мэдэхгүй” болон хоосон үлдээсэн хэсэг асуулгын хуудсанд багагүй ажиглагдаж байна. Оюутнуудын хувьд Ангела Меркель, Жейн Касбекс, Урсула, Маргарет Тэтчер зэрэг улс төрчдийг онцолж бичсэн байв. Эндээс улс төрд хувь хүний ялангуяа лидер, удирдагчийн оролцоо, байр суурь, нэр хүнд, нөлөө, ач холбогдол өндөр болохыг оюутнуудад заах, ойлгуулахад анхаарах учиртай нь харагдлаа.

Анкетын судалгааны үр дүн ОУХ, Улс төр судлал, Олон улсын эрх зүйн мэргэжлээр суралцаж буй оюутнуудын хувьд Европ судлал, Европын холбооны үйл ажиллагаа, тус бүс нутгийн улс төр, олон улсын хамтын ажиллагааны талаар хөтөлбөрөөр олгож буй ойлголт мэдлэг хангалтгүй байгааг нотолж байна.

Дүгнэлт

Монголд Европ судлал хангалттай түвшинд хөгжиж чадахгүй байна. Шалтгаан нь харилцаа өргөн түвшинд хөгжихгүй байгаа, нөгөө талаар олон улсын харилцаа, улс төр судлал чиглэлээр мэргэжилтэн, хүний нөөц бэлтгэж буй ИДС-иудад энэ чиглэлийн хичээл байхгүй. Энэ агуулгад зөвхөн хэл, соёл талаас заахыг чухалчлан, улс төр, олон улсын хамтын ажиллагаа, гадаад бодлогын шинжилгээ хийх чадвартай судлаач бэлтгэхэд анхаарах асуудлыг орхидуулжээ.

Чанар судалгааны үр дүн Европ судлал, ялангуяа Европын холбоо, Европын улс төр, олон улсын харилцааны асуудал манай улсын хувьд чухал ач холбогдолтой болохыг, Европын холбоо, түүний гишүүн орнуудтай манай улсын хамтын ажиллагааны ач холбогдолын цар хүрээ өргөжиж байгааг тодорхой харуулж байна.

Олон улсын харилцаа, Улс төр судлал, Олон улсын эрх зүй хөтөлбөр хэрэгжүүлж буй их, дээд сургуулиуд бакалаврын хөтөлбөрүүддээ Европ судлалын

хичээл тусгаагүй. Зарим их, дээд сургуулиудын хувьд Европ судлалын агуулгыг Бүс нутаг судлал хичээлээр суурь шинжтэй ойлголтыг олгох зэргээр хязгаарлагдаж байна. Хөтөлбөрөөр суралцагчдын хувьд энэхүү агуулгаар мэдээлэл бүрэн авч чадахгүй, энэ чиглэлийн ойлголт мэдлэг дутмаг байдгаас үргэлжлүүлэн судлах, судалгааны сэдвийг гүнзгийрүүлэхэд хүндрэл учирдаг байна. Иймд дотоодын их, дээд сургуулиуд Европ судлалын хичээлийн агуулгыг өргөжүүлэх, цагийг нэмэх, сонгон судлах хичээлийг төрөлжүүлэх, ингэхдээ шаардлагатай, мэргэшүүлэх хичээлүүдийг түлхүү оруулах замаар Европ судлал, ялангуяа Европын холбоо, Европын улс төр, олон улсын харилцааны мэргэшсэн боловсон хүчнийг бэлтгэх нь Европыг холбоо болон гишүүд орнуудтай хамтын ажиллагааг өргөжүүлэхэд манай улсад чухал ач холбогдолтой юм.

Abstract

This study aims to determine the level of knowledge on the European Union, a region of major players in international relations, world politics and diplomacy, its multifaceted activities in the world, the current situation, the challenges it faces and the real trends in development of undergraduate students study Political Science, International Relations and International Law, to compare the views and positions of European scholars, researchers and researchers, and to analyze and comment on the content of the European Studies curriculum in the International Relations programs implemented in Mongolia.

Ном зүй

Т.Ариунсанаа (2013) Олон улсын харилцаа, дэлхийн бодлого зүйн удиртгал УБ.,

Б.Жаргалсайхан. (2004). *Хувь тавилангийн эрхшээл*. УБ.

Д.Уламбаяр. (2019 оны 8 1). Европын Холбоо Монгол улсын чухал түнш. *Зууны мэдээ*, 152, 2.

К.Дэмбэрэл. (2018). *Олон улсын хаарилцааны онол, үйл ажиллагаа*. УБ.

Ц.Лхам. (2020). Европын Холбооны стратегийн бие даасан байдал ба Монгол улс. *Олон улс судлал*, 1 (110), 66.

Г.Төмөрчулуун (2020) Монгол геополитикийн мандан бууралт ба сэргэлт УБ.,

Их дээд сургуулиудын “Олон улсын харилцаа” хөтөлбөрүүд:

http://politics.yonsei.ac.kr/pagegenerater.asp?catalogid=politics&language=en&pagecode=en_gradu01 (Ёнсэй Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

https://ocw.kyoto-u.ac.jp/en/syllabus/?act=detail&syllabus_id=g_gov_1255&year=2021 (Кёотогийн Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

<https://www.hec.gov.pk/english/services/universities/RevisedCurricula/Documents/2017-2018/CURRICULUM%20OF%20INTERANTIONAL%20RELATION.pdf>

(Пакистаны Их Сургуулиудын Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

<https://programsandcourses.anu.edu.au/program/bir> (Австралийн Их Сургуулийн Олон улсын бакалаврын хөтөлбөр)

https://apps.uc.pt/courses/EN/programme/846/2021-2022?id_branch=12211#branch-12211 (Коймбрагийн Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

<https://www.bachelorstudies.com/BA-International-Relations/United-Kingdom/University-of-Leeds-Faculty-of-Social-Sciences/> (Лийдсийн Их Сургуулийн Олон улсын харилцааны хөтөлбөр)

<https://www.ie.edu/university/studies/academic-programs/bachelor-international-relations/courses/#program-menu> (IE Их сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)

AZERBAIJAN TOURISM AND MANAGEMENT UNIVERSITY, SYLLABUS ON DISCIPLINE OF EUROPEAN STUDIES, Page 3

<https://sgia.mgimo.ru/programs/BA-MGIMO/Curriculum-BA-MGIMO> (Москвагийн Олон улсын харилцааны дээд сургуулийн Олон улсын харилцааны бакалаврын хөтөлбөр)